

LOIS PEREIRO

Miguel Anxo Mato Fondo

Resumo: característica xeracional, a música sempre estivo presente na obra poética de Lois Pereiro a carón doutras artes, como o cine ou a pintura. Desde gustos non convencionais e coa vontade de mesturar experiencias.

En Pereiro, a escrita poética é a escrita da dor, como acontecera en Rosalía cen anos antes. Afastados ambos dos camiños máis frecuentados, procurando o poema que nace como unha proposta estética desde unha anovada visión da arte. Unha arte radicalmente identificada coa morte e o sufrimento.

Abstract: as a generational quality, music has always been in Lois Pereiro's poetry, beside to other arts like cinema or painting. From unconventional preferences and with the aim to mix experiences.

In Pereiro, the poetic writing is a painful writing, like one hundred years ago in Rosalia. They both are far from the most useful ways, looking for a poem which borns as an estetic approach from a new vision of the art. An art radically identified with the death and the suffering.

Palabras chave: poesía, música, dor, horror, hospital, narcisismo, dandysmo.

Key words: poetry, music, pain-suffering, horror, hospital, narcissism, dandysm.

“Dúas cancións e unha elexía”

A música está presente na poesía de Lois Pereiro, a carón doutras artes, como o cine ou a pintura . Isto é unha declaración estética, para alén de ser característica xeracional. Desde gustos non convencionais e coa vontade de mesturar experiencias.

Tal e como contemplamos ao poeta no retrato de Vari Caramés cando o mítico concerto de Joe Henderson na Coruña, pensamos que Lois Pereiro, o mesmo ca Valle Inclán, é un poeta sobre o que se ergueu unha iconografía. A iconografía dunha xeración, desolada, culta, elegante. Dandy.

Creo que en todos nós había daquela ese afán de mesturar experiencias, as cancións de Dylan e Lou Reed. *Zirgy Stargus* e *Honky tonk woman*. A pintura de Bacon e os affiches das rúas nas paredes.

A vida, ou unha vida que esixía o seu tributo nas portadas dos discos, nos retratos, nos affiches, nos nocturnos de rúas desoladas, na arquitectura da destrución.

Di Iam McDonald no seu ensaio sobre a obra dos Beatles, “calquera que non teña a sorte de andar entre 14 a 30 anos durante 1966 ou 1967, xamais dará comprendido o entusiasmo que se viviu no campo da cultura popular”. Dunha nova cultura popular que se manifestaba de xeito tan diverso na música, na moda e no cinema, no fútbol e na poesía. E estas formas da cultura popular tiñan que ver coa vangarda contracultural. Toda aquela sensibilidade que nacía, que abrollaba urxente, era un novísimo ambiente cultural de xeitos de vida outros, de poemas que eran cancións e modos de vida.

Naquel momento, os Beatles estaban máis involucrados nesta vangarda do que poderíamos pensar. Son os momentos de “Strawberry fields forever”. A fermosa canción e o maravilloso disco que exploraba territorios expresivos que cara a fins da década seguirían tamén grupos como Pink Floyd, Traffic ou Fairport Convention.

Naqueles primeiros tempos de Madrid, os gustos musicais de Lois orientábanse cara a grupos menos convencionais como Clash (unha banda punk con intencionalidade política nas súas letras, que chocaba co nihilismo dos Sex Pistols), Joy Division, Blondie, The Cure e The Smiths. Era a música que procuraban daquela. Unha música que mesturaba estilos, tendencias, que ían do post-punk, ou post-rock, a certo rock gótico ou mesmo certo sinfonismo.

Escoitaban moita música daquela, embora na súa xeración había un enorme baleiro musical para a xente que, coma eles, di Xosé Manuel, “detestabamos os cantautores, agás Zeca Afonso: fomos ao seu concerto de Madrid o 16 de febreiro do 1977, o día no que Lois cumpriu 19 anos”.

“Afortunadamente estaba a música - di Xosé Manuel Pereiro nun artigo- Os discos da Velvet Underground, de David Bowie, de King Crimson (...)”.

E toda esa música escoitada está tamén no poema. Hai moita música nos poemas de Lois, para alén de “Narcisismo”, a canción. Moitos versos dos seus poemas, e se cadra máis do seu primeiro libro, *Poemas 1981/1991*. Lino Braxe, na edición de *Oito cancións para oito poemas* (Zumarecords, 2011) di: *Na totalidade da súa obra poética encóntranse referencias ou suxerencias musicais moi definitivas (...)* *Van Morrison, Suite inglesa en Sol menor de Bach, (...)*. Engade tamén as bandas sonoras de películas como *Brief encounter* (esta de culto para o autor) e,

como logo veremos, *Dear Prudence*, a canción dos Beatles que lle dicía tantas cousas. E, máis achegados no tempo, os temas de Radio Océano, Alexandro González ou Manu Clavijo.

E o seu irmán Xosé Manuel engade : *Musical e vitalmente, Lois era fillo do rock rabudo de finais dos 70 e dos 80 (...) Pero un home que encheu a súa vida cos libros, co cine e coas conversas, era tamén unha mente aberta a todo tipo de música (...) Hai referencias a toda esa música na súa obra, nos discos e cintas que deixou na casa.*

A carón da literatura, ficou ben claro, de Celan e Handke, de Bernhard. E toda esa vida entregada aos poemas, á música, ao cine e ás conversas, porén, mostran o seu como un espírito exiliado. Ese carácter viña dos románticos e dos expresionistas, dos exilios interiores e dos exteriores. E xa estaba nas soidades árticas de Manuel Antonio.

Naqueles monfortes alimentados con música, os dous irmáns, como tantos outros naquel tempo, andaban á procura dun horizonte afastado e un tanto incerto cara ao que enfiar proas, na procura dos horizontes azuis de Stevenson, como se quixesen fuxir nun barco polo mar da noite na procura dunha cidade dourada, ou ter nacido mil anos antes. Cadaquén fuxía ao seu xeito. Na creación poética, na urxencia das revistas, dos encontros, nas noites dos pubs, na militancia política, nos concertos e nas audicións privadas. Tamén noutras alamedas máis escuras, pola banda máis arriscada da vida da que moitos xa non deron saído. *Walk on the wild side*. E todo isto estaba escrito nas páxinas de novos e descoñecidos poetas, na carga lírica, política e de cultura xeracional de *Con pólvora e magnolias*, en Carlos Oroza, en Manuel Vilanova.

“DEAR PRUDENCE”

Xullo, 1995. O poeta xacente no cuarto da residencia sanitaria escoita esa canción, esas primeiras estrofas que chegan desde o outro lado da parede, como un prisioneiro que escoitase a través dun burato o canto vespertino dun paxaro e soñase coa plenitude doutros días.

“Dear Prudence, Dear Prudence”. Esa canción dos Beatles que lle trae tantas cousas esquecidas, perdidas, extraviadas nalgún recanto dun longo e tortuoso camiño.

A “branca habitación”. As paredes brancas e a luz acaso excesiva que entra pola fiestra. Un espazo que entreollamos desde a propia inmovilidade do poeta, a xacer no leito, entre a brancura das paredes, voces, o teléfono que finalmente, coma se acudise á chamada xorda e esperanzada do poeta, soa na tarde, e a voz distante que chega a través dun outro espazo soñado que xa non ha ver máis.

Di o poeta en *Conversas ultramarinas: La habitación a la que nos pasaron la última noche para dejar sitio a un viejo moribundo está habitada por un zombie que parece vivir por decreto divino exclusivamente*.

E logo acrecenta:

E outra vez no hospital. Esta vez nunha habitación eu só, coma o vello media hora antes de morrer. Vin pasar a súa cama, coa saba de mortalla, entrado sen compañía no elevador empuxado polo celador.

Convén analizarmos como se transcende neste poemario a anécdota na evocación, na ollada cara a atrás, non nostálgica, ao escoitar ese vello tema, as notas que chegan desde o cuarto veciño, *-saía pola porta esa canción que me dicía tantas cousas hai vinte anos-*, ese vello tema “*salferindo de música e de palabras a mesta luz do sol vestido de luxo dominical*”:

*Dear Prudence / Won't you come out to play?/
Dear Prudence/ Greet the brand new day
The Sun is up, the sky is blue / It's beautiful and so are you...*

Aquela canción fora gravada entre os días 28 e 30 de agosto de 1968. Trátase dunha melodía queixumosa dedicada a Prudence Farrow que xa non saía da súa casa doentía, hipersensibilizada, derrubada da vida. A letra da antiga canción é un contrapunto harmónico, feliz, inocente, no espazo da dor. Como unha cantiga infantil, como unha cantiga de berce, a súa letra vai agarimando a soeidade daquela muller.

Benquerida Prudence, / Non queres saír a xogar? / Querida Prudence/ Saída ao novo día/ O sol está alto, o ceo está azul/ É fermoso e ti tamén o es/ Querida Prudence, non queres saír a xogar?

Abre os ollos, Querida Prudence/ olla os ceos soleados/ hai pouco vento/ os paxaros cantarán/ e ti fas parte de todo isto / Querida Prudence, non queres abrir os ollos?/ (...)

Dear Prudence, Dear Prudence, as palabras repetidas sen acougo. Esa luz feita canción que aloumiña o serán dominical. Sen esperanza. Cunha fonda melancolía. E despois, no silencio do cuarto, ese momento de ensoñación dos días luminosos doutro tempo é ceifado por unha chamada de teléfono.

Que acontece ao escoitar unha canción que significou tanto, tempo atrás, mentres enfronta esa melancolía ou a dor á súa situación decrepita, ao horror dun corpo que se extingue? A consciencia da propia extinción, acaso, pois o poeta sabe que non hai futuro:

*Pero esta vez non habrá resurrección
E o futuro é por forza alleo a min*

Di en “If I die before I wake...”

A escrita de Lois Pereiro é un estar ao completo onde o texto é escrita do coñecemento e da experiencia, mais tamén creación dun universo estético que crea unha nova realidade diferente á outra, unha realidade externa. Sabía que a linguaxe era un instrumento interno de dor.

O expresionismo está presente nela, na súa obra, como unha natural influencia da vocación estética centroeuropea do autor. Aparece expresado nas formas violentas e no tratamento do propio sufrimento, da propia dor como unha alegoría do ser humano na súa complexidade emocional e nos seus conflitos individuais. Nos versos do último libro podemos ver as cores duras e brillantes, a densidade e o contorno das obras plásticas expresionistas dun Kirchner ou dun Derain.

A brutal escenografía deste libro que é unha radiografía, enchendo de rabia, odio, amor, vísceras, a aséptica atmosfera do hospital, fainos pensar agora no verso de “Banquete”, de Lino Braxe, “o decrepito horror dos hospitais”.

A creación dun espazo do horror, o hospital. Como o fai o poeta? Quizais aparece soamente subliñado, suxerido, apenas perfilado. O lector debe intuilo. Espazo de horror. O braxiano decrepito horror dos hospitais, no anonimato e na despersonalización. No inmenso e dolorosísimo anonimato dunha tarde de domingo, baixo as luces hospitalarias, brancas e asépticas.

O desacougo, a melancolía do mundo moderno, ou da cidade, evidénciase na imaxe do hospital, o espazo da doenza e da morte. Se nos cadros de G. de Chirico, o artista fai que o espectador se enfronte á soidade e a un silencio pesado, metálico, enervante, agora é o mesmo poeta quen aparece enfrontado a esoutro espazo metafísico, branco, doentío, dos versos, na súa consciencia da dor, do fra-

caso, mais tamén da nostalxia e do soño do amor. A ambos os dous quizais os une un sentimento trágico, mais non procuremos deshumanización ou atemporalidade na poesía de L. Pereiro. Hai nela vida, furia e dor, líquidos e vísceras, carnalidade dorida. Sentimos, lectores non pasivos, non compracentes, esa dor que retorce o interior do poeta, esa atmosfera suxa, húmida, de cobertores e colchóns nos que o poeta xace, ferido.

“NARCISISMO”

“Narcisismo”. O breve e citadísimo cantado-recitado poema, presto a múltiples interpretacións que fora publicado no primeiro poemario.

“Xuntei todo o meu sangue en catro pingas, que son os poemas deste libro”, di o poeta a Lupe Gómez nunha entrevista en *A Nosa Terra*. Porque en Lois Pereiro hai unha insistencia na imaxe do poema como sangue.

E naquela intensa entrevista encontramos moitas das súas claves éticas e estéticas. Está o decadentismo, afirmado polo poeta nalgunha outra ocasión (“os meus poemas foron sempre decadentistas”); a estética e a súa relación co estado anímico (“as diferencias estilísticas sempre derivan dun estado anímico”); a relación entre a escrita e a morte. E tamén a *sombra*, o símbolo enigmático, intenso, permanente.

Mais existe, en “Narcisismo”, coma noutros dos seus poemas, un cromatismo relacionado co sangue nunha relación estreita cos espellos, que en Lois teñen se cadra unha maior relación ou proximidade con Bacon, en quen reflicten aspectos repulsivos do rostro e do corpo humano, deformado, cos cambios de cor da carne e do sangue (pensamos non nunha obra concreta, cal o “Estudio de George Dyer nun espello”, mais no conxunto dela ou a unha parte significativa dela), que con Borges, para quen os espellos reflicten o pasado, non o instante en que un se contempla neles. Así, en “Dandy”, o poema de Lois Pereiro, o espello da elegancia diante dos ollos permite contemplar o rostro da crueldade, o medo, a transformación. O espello abre un espazo que é outra realidade onde se manifesta o horror do propio ser. Máis baconiano, desde logo.

Mais estabamos a comentar “Narcisismo”, o poema feito canción, unha das mellores da música popular galega, hoxe xa unha canción mítica (segundo o valor que esta expresión posúe nos nosos días), con “Negra Sombra”, “No niño novo do vento”, “O meu país”, e outras que fan parte da nosa memoria cultural.

Radio Océano edita o seu disco *Nin falta que fai* en 1986, e nese álbum non aparece “Narcisismo”. O grupo gravara tres anos antes a súa primeira maqueta con dous temas, en castelán, “Hago cine con mi coche” e “Pánico en las Falkland”. E logo achéganse a Lisboa para gravar a súa segunda maqueta, e aquí xa

estaba “Narcisismo”, con outras que aumentan o repertorio, “Volverás” e “Me gustaría que Stanley me confundiera con Livingstone”.

Mais creo que é na entrevista que lle fixera Manuel Rivas (“Apostei á carta máis alta”) onde o poeta fala con profundidade- pregúntome se esta sería tal vez a palabra máis axeitada- da escrita do seu libro derradeiro. *Poesía última de amor e enfermidade*, di o poeta, nace dunha iluminación, dunha luz que sentía case perdida definitivamente. Un libro escrito con “sangue, entre sombras antigas e paixóns anovadas”, e acrescenta:

Nestes poemas brilla ou se nubla a miña vida destes últimos catro anos, e que en certos intres me levaron, como sonámbulo indiferente ante a vida e a morte, a esa incerta porta xiratoria entre a estancia alumeada da supervivencia e o silencio eterno, ao grande soño.

A escrita mostra a tatuaxe dunha dor sublimada. A propia escrita é sangue e dor. Velaí “Silencio”, acaso o mellor poema de Rosalía, ou o que coloca á nosa autora na dialéctica da literatura europea do seu tempo, afastada de toda trivialidade, lúcida concepción de toda unha poética. Un poema que nace do intelecto, como proposta estética desde un novo concepto da arte. O poema nace desde o fondo do pensamento, sen referencias extenuantes a ningunha realidade exterior, pois non existe para alén das propias palabras.

En Lois Pereiro, creo que xa o temos dito, a palabra poética identifícase de xeito radical coa morte e o sufrimento físico, tamén nun poeta como Valente. Tamén el ofrece unha poesía que procura a súa expansión no interior do lector.

Carvalho Calero deixou escrito que os versos de Rosalía nacen na desolación dun corazón magoado. É a escrita do propio sangue, nunha soa palabra que expresa o poema: Silencio!

Temos falado da imaxe rosaliana, tan forte, tan chea de plurais significados. Unha imaxe que, dicimos, é poema ela mesma: *mollo na propia sangue a dura pruma / rompendo a vena inchada*.

Non sabemos se na literatura da súa época existe unha imaxe semellante. Mais temos repasado obras e textos daquel momento e non a encontramos. Nin o horror do retrato de Dorian Grey nin en Lautréamont.

Lois Pereiro de xeito radical e consciente, recupera aquela imaxe desde outra posición estética, xa outro mundo, acaso como o rosaliano, marxinal, máis achegado ás flores mortas (a canción dos Rolling Stones) e as viaxes pola banda máis desolada da existencia:

*Sigo os pasos do sangue no meu corpo
E coa unlla do meu dedo máis firme
Abro un suco vermello en media lúa
Na vea que me acolle tan azul*

“The Indian in his glade”

“E a morte non terá señorío” (Dylan Thomas)

Lino Braxe escribiu a súa elexía e logo publicaba os seus versos desolados en *A caricia da serpe*, o libro que naceu nun espectáculo de voz e música.

Daquela chegamos á morgue onde Lois xacía. Farda elegante, foulard desmaiado sobre o corpo. Poliña de urce entre uns dedos delgados, pálidos, que noutros momentos fixeran abanear un pitillo, ascendente o fume cara a boca onde as palabras caían en silencio, case inaudíbeis por veces. Escribir poemas no Borrazás. Manter entre eses dedos os poemas alemáns. George Trakl.

Lois xacía na morgue. A carón del, Lino Braxe, daquela, olloume cando entrei. Aquel momento foi evocado outras veces, despois, coa complicidade da ausencia. A sensación de desamparo e desconcerto, tan nítida, ten conservada na memoria.

“Sabiámonos fieis a unha amizade enferma e silenciosa”, di no seu poema. E todo ese ar de derrota, de fin de acto, está na elexía. A miseria e o anxeio de esplendor, o odio á patria e o adeus á vella Xeorxia, os sons que chegan apagados desde a poeira do tempo, como os tambores nas chairas.

Apenas unha fuxida cara a algures, tabernas baleiras, baías con veleiros defraudados. Cara ao desasosego. A dor. O alcol e o sabre de Lee, a lenda do xeneral derrotado en Gettysburg.

Dylan Thomas. E a morte non terá señorío.